

Haagse Vogelbescherming

De wulp

55e jaargang nr. 2 - mei 2024

De Wulp

55e jaargang, nr. 2, mei 2024

COLOFON

De Wulp is een kwartaaluitgave van de Haagse Vogelbescherming die gratis wordt toegezonden aan de leden.

HVB digitaal

www.haagsevogels.nl

www.vogelopvangdewulp.nl

www.facebook.com/HaagseVogels/

www.facebook.com/vogelopvangdewulp/

Fotografie

Adri de Groot, Tom Loorij, Boudewijn Schreiner, Vogelopvang De Wulp, Caroline Walta, Foeke Zeilstra e.a.

Kopij

Inleveren artikelen voor De Wulp zo spoedig mogelijk, maar uiterlijk op 15 juli 2024.

Redactie

Foeke Zeilstra

Loes Loorij (corrector)

E-mail: dewulp@gmail.com

De redactie behoudt zich het recht voor ingezonden artikelen te redigeren, in te korten of niet te plaatsen. Auteurs zijn verantwoordelijk voor de inhoud van hun bijdragen. Publicatie betekent niet dat de daarin vermelde meningen het inzicht van de redactie of van de vereniging weergeven.

Foto's

Wat betreft ingezonden foto's geldt het volgende. De keus van foto's ligt bij de redactie. De kwaliteit en de beschikbare ruimte bepalen of ze wel of niet worden geplaatst. Incidenteel zullen foto's worden bijgesneden. Foto's met toevoegingen in de foto zoals namen, copyright-tekens e.d. worden niet geplaatst. De namen van de fotografen worden in het colofon vermeld.

Vormgeving en druk

Pasmans Drukkerij Den Haag
Oplage: 1100 exemplaren

De Wulp wordt gedrukt op chloor- en zuurvrij papier dat tevens FSC-gecertificeerd is.

Foto voorpagina: *grauwe klawier*

gefotografeerd door Boudewijn Schreiner

- 3** Van de waarnemend voorzitter
- 4** Gouden Wulpen voor Eric Wisse en Ton Haase
- 5** Prijsvraag titel Vogelatlas 2025
Foeke Zeilstra
- 6** Hoe ring je spreeuwen?
Pim Waldeck
- 8** Een bijzondere ervaring rijker ...
Marian Turkesteen
- 9** Oplossing woningnood gierzwaluwen net op tijd!
Wim Kooij
- 11** Vliegende start voor nieuw tijdschrift Vogelskijken Magazine
Idde Lammers
- 12** Bezorgdheid over de glanskop
Wim Kooij
- 15** Gierzwaluwkasten in de Galvanischool
Theo Hortensius
- 16** Vogelexcursie Clingendael-Oosterbeek 21 april
Wim Kooij
- 18** CEL Dag(deel)excursies
- 20** Vogels van de Nederlandse Rode Lijst: het paapje - *Tom Loorij*
- 22** Nestgelegenheid voor valken en uilen
Martin Lok en Fred van Olphen
- 26** Project Mus (Meetpunt Urbane Soorten) 2023
Tom Loorij
- 28** Haagse Vogels, 60 jaar geleden en nu ...
Tom Loorij
- 31** Veldwaarnemingen februari - april
Wim Kooij
- 35** Verenigingswinkel en contactgegevens

Welkom nieuwe leden!

A.L. de Groot, Delft

R.J. Lammertse, Den Haag

E.A.G. Smitshuijzen, Den Haag

M.S. van Geenhuizen, Den Haag

J.J. van den Tillaard, Den Haag

Y.M. van Waveren, Den Haag

H.A. van Almen, Den Haag

G.J. Lagrand, Voorburg

H. Paesens, Wateringen

E.P. Kaars Sijpesteijn, Den Haag

G.J.F. Olthof, Den Haag

G.S. Rietveld, Den Haag

C.M. Sijmons, Den Haag

H.W. van Kimmenade-de Laat
de Kanter, Den Haag

E.D. Siemssen, Den Haag

J. van der Gaarden, Den Haag

C. van Lomwel, Den Haag

M.W.H. Bekkers, Den Haag

E. Belderbos-Weeda, Den Haag

P.M. Kalsbeek, Den Haag

B.R. Vermeer, Den Haag

L. Kusse, Leidschendam

E.H.G. Kraan, Den Haag

En toen was het alweer mei. Een prima maand voor iedereen die om vogels geeft. De roodborst, die afgelopen winter wellicht nog op uw raam tikte, is weer teruggevlogen naar zijn zomerverblijf in Noorwegen. Maar gelukkig hoeft u de roodborst niet in uw tuin te missen. Hij/zij, die ook vorig jaar van uw voertafel snoepte, is terug van de vakantie in Spanje.

Ook de vogelspotters onder ons zullen blij zijn dat het heen-en-weer-getrek grotendeels voorbij is. Bijna alle vogels, die de winter elders hebben doorgebracht, zijn weer veilig in onze mooie Haagse natuur geland. En met een beetje geluk kunnen we binnenkort uitkijken naar een heleboel blijde gebeurtenissen. Want mei is de maand van het ei voor heel veel soorten vogels. Logischerwijs gevolgd door een drukke periode waarin veel tijd en energie gaat zitten in het voeren van het uitgekomen kroost.

Hoewel heel specifiek: er is al minimaal 1 eervolle vermelding te maken. Een paartje ijsvogels heeft al vanaf eind februari bezit genomen van de nesttunnels in de vorig jaar door vrijwilligers gebouwde ijsvogelwand op het terrein van de Stadskwekerij aan de Kwekerijweg. Ook altijd interessant zijn de gelegenheden wanneer er ooievaars in onze regio worden geringsd. Houdt hiervoor de website en de Ganzenveer in de gaten. De ringperiode loopt van eind mei tot begin juli.

Let vanaf deze maand vooral nog even op de huismus. In het jaar 2024 zien ook wij graag dat de huismus wat extra aandacht van het publiek krijgt. Komen er meerdere huismussen regelmatig bij u eten of hoort en ziet u ze kwetteren in uw buurt, geef het aan ons door via info@haagsevogels.nl We

kunnen dan met ondersteunende maatregelen helpen zorgen dat ze ook in de toekomst in uw buurt blijven broeden. Zelf kunt u daar in bijdragen door nog eens kritisch te kijken hoe vogelvriendelijk uw tuin is. Dit is een prima seizoen voor de aanplant van besdragende struiken, wintergroene ondergroei en sierlijke bloei-rijke vaste planten, die ook voor bijen en vlinders interessant zijn.

Geef in dit seizoen met veel nieuw leven wat extra aandacht aan uw huisdieren. Veelal lopen honden los op plaatsen waar grondbroeders hun best doen om zo stil-letjes mogelijk en goed verstopt hun jongen uit te broeden en groot te brengen. Dan is het wel irritant als er elk kwartier een snuffelende hond nieuwsgierig en enthousiast naast je nest staat. De hond bedoelt het wellicht niet kwaad; wel geeft het veel stress voor de oudervogels en vaak mislukt het legsel. Houd dus minimaal in het broedseizoen uw hond aangelijnd. Zorg dat ook uw kat vooral in de nacht en vroege ochtend binnen is. Een belletje om zijn hals werkt onvoldoende.

Voor u is dit seizoen een mooie gelegenheid om met of zonder verrekijker op pad te gaan om al het nieuwe leven te gaan opsporen en ervan te genieten. Kijk ook eens naar het zomerexcursieprogramma van de CEL. Maar ook andere groene organisaties organiseren tal van activiteiten. Dit zijn de mooiste maanden om te genieten van de natuur. Of schrijf u alvast in voor een bezoekje aan de volledig opgeknapte Eendenkooi in het Zuiderpark na het broedseizoen. De beheerder heeft de gemeente overtuigd van de noodzakelijke vervangingen. Door onze goede contacten met de verantwoordelijke gemeentelijke

diensten is dit vogelrustgebied weer teruggebracht in haar oorspronkelijke staat. Later in het jaar een bezoekje zeker waard!

Hopelijk kunt u komende tijd weer genieten van veel zonnige dagen met een overvloed aan zoemende bijen en hommels, tsjilpende krekels en zingende vogels in een geurige, frisse groene natuur, regelmatig afgewisseld met een verfrissend regenbuitje. En tijdens zo'n buitje gaat uw plezier om vogels te zien en er wat over te leren verder door deze Wulp van A tot Z uit te lezen.

En oh ja, mag ik uw aandacht vragen voor de 2^e algemene ledenvergadering in korte tijd? Op woensdag 12 juni vindt die plaats op onze vaste plek: ATV Eigen Arbeid, Zijdeweg 60 in Wassenaar. U vindt deze locatie achter Restaurant De Landbouw. Over de redenen van deze 2^e ALV in korte tijd - wisselingen in het bestuur - bent u recent per brief geïnformeerd.

Ik wens u een mooie zomer!

Jeroen Melcherts
wnd. voorzitter

Gouden Wulpen voor Eric Wisse en Ton Haase

De Gouden Wulp wordt uitgereikt aan leden van de Haagse Vogelbescherming die een bijzondere bijdrage aan het werk van de vereniging hebben verleend. Omdat het de bedoeling is dat de betreffende leden met de onderscheiding worden verrast, is het altijd weer de vraag waar en hoe de Gouden Wulp kan worden opgespeld. Dit voorjaar was waarnemende voorzitter Jeroen Melcherts al vroeg op pad om Eric Wisse tijdens een excursie die Eric leidde, te overvallen. Makkelijker was de uitreiking aan Ton Haase. Ton is een trouwe bezoeker van de algemene ledenvergaderingen van de Haagse Vogelbescherming. Beide heren betekenen op hun eigen manier veel voor de bescherming van vogels in de Haagse regio en behoren tot vooraanstaande ambassadeurs van de Vereniging voor Vogelbescherming 's-Gravenhage e.o. In een van de volgende Wulpen zullen we hen nader aan uw voorstellen.

Prijsvraag titel Vogelatlas 2025

FOEKE ZEILSTRA

Ongeveer 25 jaar geleden bracht de Haagse Vogelbescherming (HVB) het boek 'Broeders, trekkers en dwalers' (BTD) uit. Hierin stond een overzicht van de broedvogels in de Haagse regio, aangevuld met gegevens over langstreckende soorten en dwaalgasten.

Nu hebben zich in de afgelopen 25 jaar forse veranderingen voorgedaan in de broedvogelstand. We hebben nieuwe soorten erbij gekregen zoals de slechtvalk, Cetti's zanger en de appelvink. Er verdwenen ook soorten zoals de patrijs, de zomertortel en het paapje. Een aantal soorten nam flink in aantal toe en andere sterk af, voor het merendeel volgden zij daarbij de landelijke trend. In de uitgave van 25 jaar geleden waren begraafplaatsen, volkstuincomplexen en golfbanen ondervertegenwoordigd in de inventarisaties.

Al met al voldoende redenen om een nieuwe en meer complete 'vogelinventarisatie ronde' te doen. Op basis daarvan maken we een boek dat zal verschijnen ter gelegenheid van het 100-jarig bestaan van de HVB in 2025. De voorbereidingen vorderen, maar de samenstellers hebben een probleem: zij kunnen het niet eens worden over een pakkende en allesomvattende titel voor deze stadsvogelatlas +. De titel moet liefst worden aangevuld met een subtitel.

Prijsvraag

Daarom schrijven we een prijsvraag voor

het bedenken van een goede titel en subtitel. Het is een serieuze uitgave, dus maak het niet al te ludiek. De vlag moet de lading dekken. Het gaat ook om de vogelstand in de randgemeenten Wassenaar, Leidschendam-Voorburg en Rijswijk. En ook de duinen van Meijndel, het Westduinpark en Solleveld en natuurlijk die in onze parken en op de landgoederen, komen aan bod. Ook van het 'stedelijk gebied' - het buurtgroen en de achtertuinen - wordt een schatting gemaakt.

Jury

Er is een jury samengesteld onder voorzitterschap van Foeke Zeilstra. In de jury zitten ook Theo Verstrael, voormalig directeur van Sovon en Tom Loorij, mede-auteur van de uitgave. Verder kijkt natuurlijk de redactiecommissie over hun schouders mee.

Inzendingen moeten vóór 1 juli 2024 binnen zijn bij tloorij@xs4all.nl. De winnaar staat een aardige verrassing te wachten.

De jury hoopt op creativiteit en spitsvondigheid van de inzenders!

Hoe ring je 4000 spreuuwen?

PIM WALDECK

De Haagse fotograaf Frans P.J. Kooijman behoort tot de pioniers van de vogelfotografie in ons land. Zijn beelden van de vogels van het tragisch verdwenen natuurmonument De Beer bijvoorbeeld, zijn iconisch. Een door hem gemaakte foto van een Haags ornithologisch onderwerp duikt af en toe op in historische verhalen over het vogels kijken in onze stad. Afbeelding 1 is een 'snap shot', gemaakt op 10 april 1931, van het ringen van spreuuwen in de Bosjes van Poot. Deze foto ken ik goed, maar het verhaal erachter alleen van horen zeggen. Totdat ik van een bevriende vogelaar een overdruk kreeg van het "*Orgaan der Club van Nederlandsche Vogelkundigen*" (IV: 19-24 (1931)) waarin de Haagse vogelaars J.P. Bouma en de kinderarts Dr. J.C. Koch verslag deden van de legendarische 12 dagen durende ring-operatie in de periode maart-april 1931. Maar liefst bijna 4000 trekkende spreuuwen kregen een ring om de poot. Bouma en Koch werden geas-

v.l.n.r. Dr. J. Koch, Jan Bouma, Karel Waldeck, politieman en Frits van der Weerd.

sisteerd door enkele jonge leden van de Club van Haagse Trekwaarnemers onder wie mijn vader, Karel Waldeck.

Het verslag is het waard om aan de vergetelheid te worden ontrukkt, want het biedt een verrassende en onderhoudende inkijk in de wijze waarop het niet geringe resultaat van 4000 geringde spreuuwen tot stand kwam. Allereerst de locatie. Dit was een afgerasterd perceel grove dennen in de Bosjes van Poot achter de keet van de Gemeentelijke Plantsoendienst. Een bekende overnachtingsplek van spreuuwen gedurende de jaarlijkse vogeltrek. Het was daar gedurende de hele nacht een duizendvoudig gezang van de spreuuwen en de vogelaars moesten de reukzenuw zoveel mogelijk vrijaf geven... De bomen leden zwaar onder een steeds dikker wordende laag vogelpoep.

Op de andere foto van Kooijman is de ringploeg te zien bij het overklimmen van de afrastering. Hij schreef achter op de foto wie dat waren. Van links naar rechts Jan Bouma, Karel Waldeck die over het hek klimt, dokter Koch, Niko Tinbergen, een rechercheur van de Haagse politie en Joost ter Pelkwijk. Kennelijk verdiende dit gezelschap het om vanwege hun merkwaardige uitrusting door de Hermandad in de gaten gehouden te worden. De uitrusting van de ploeg vogelringers bestond uit een platte kooi, een stormlantaarn, een zaklantaarn, twee schepnetten en een aantal zakken die om het middel gebonden konden worden om de vangst

v.l.n.r. Jan Bouma, Karel Waldeck, Dr. J. Koch, Niko Tinbergen, politieman en Joost ter Pelkwijk.

in te bewaren. Ringen werden van tevoren opengebogen en met nummers verdeeld over doosjes. Verder waren oude kleren, mutsen zonder klep en eventueel wanten zonder vingertoppen of polsmoffen ter bescherming tegen de dennennaalden nodig.

Het bleek dat donkere nachten het meeste succes boden. Dan konden met de hand (!) groepjes van 4-5 rustende vogels van de takken worden gepakt. Dat ging kennelijk zonder veel moeite en mistnetten werden niet gebruikt. Lukte dat toch niet dan deden de schepnetten waarin ze 8 tot 12 vogels konden vangen het werk. Het was een vangmethode die ook beter beviel in nachten met maanlicht. Opvallend was dat de verstoring van de slaap op de spreeuwen nauwelijks invloed had. Nog niet gevangen vogels bleven na even gefladderd te hebben weer rustig zitten. Met de vangst ging men naar de opgehangen lantaarn die ook als oriëntatiepunt diende in de donkere nacht. Daar kregen de spreeuwen hun ring. In een zestal gevallen hadden de vogels een ontbrekende of vergroeide voet (*tarso-metatarsus*). Het

record geringde vogels gedurende één nacht was 434 stuks. Bij het loslaten van de spreeuwen ging het één keer jammerlijk fout, toen een net vertrokken vogel in de vlucht pardoos gegrepen werd door een aanzwevende uil. Later bemerkte men vaker het silhouet van een hoog rondvliegende kerkuil.

De foto van Frans Kooijman kreeg door het lezen van dit verslag ineens meer betekenis. Rechtsonder is mijn vader bezig een spreeuw te ringen. Achter hem eerst dokter Koch, die geen spreeuwenpoot kluift, maar met zijn tanden een zogenaamde lipring sluit. Achter hem Bouma die behalve een spreeuw ook een schepnet in zijn handen houdt. In de den hangt de stormlantaarn, daarachter nauwelijks zichtbaar de politieman en nog een andere jeugdige trekwaarnemer Frits van der Weerd. Op de grond achter Karel Waldeck zijn de doosjes met ringen zichtbaar. De verzameling mutsen is bepaald indrukwekkend.

Dr. Karel Waldeck (1910-1989), was hoofd afdeling heelkunde Rode Kruis Ziekenhuis en Juliana Kinderziekenhuis te Den Haag en vanaf 1925 zijn leven lang lid van de Haagse Vogelbescherming. Hij was van 1966 tot 1971 voorzitter van de Nederlandse Ornithologische Unie (erelid in 1985) en was betrokken bij het Ringstation Wassenaar en later het Vogeltrekstation Meijendel. Voor de Haagse Vogelbescherming schreef hij in 1964 het handboekje "Avifauna van 's-Gravenhage en omstreken".

Marian Turkesteen is nog niet zo lang lid van de Haagse Vogelbescherming. Ze trakteert ons op een verslag van een geslaagde vogelexcursie naar Polderpark Cronesteyn op 20 april 2024

Een bijzondere ervaring rijker ...

Ruim van tevoren had ik me opgegeven voor een vogelexcursie, mijn eerste. Toen dé dag naderde, hield ik de weersverwachting nauwlettend in de gaten. Het zag er niet best uit: koud en regenachtig. Aangezien afzeggen niet bij mij past, stond ik dik aangekleed op zaterdag 20 april al om 7:30 uur tussen andere vogelliefhebbers bij station Mariahoeve. Een nieuwe verrekijker hing om mijn nek. Nadat we naar Leiden gecarpoold hadden, begon onze tocht door Polderpark Cronesteyn.

Al snel had ik door dat er in de groep zeer ervaren vogelkenners aanwezig waren, waaronder Michel Gieskens, onze gids. Zij vertelden me over de te horen vogelgeluiden en over bijzonderheden over vogels die we zagen. Eerlijk gezegd vond ik dat er maar weinig bijzondere vogels te zien waren. Dat veranderde op slag toen we op een kolonie lepelaars geatendeerd werden. Tjonge, wat was dat interessant. In de hoge bomen konden

we veel nesten van deze prachtige vogels zien. Doordat iedereen door de aanwezige spotting scopes mocht kijken, konden we de adulten en de jonge vogels tot in detail bekijken. Wat een belevenis was dat. Ook waren daar reigernesten met pluizige jonge reigers te zien. Zoook leuk!

Naast het plezier dat ik beleefde aan het zien van veel verschillende vogels en het prachtige polderlandschap, trof mij ook de gemoedelijkheid van de aanwezigen. Ik merkte dat iedereen op een heel prettige manier met elkaar omging. Het was gewoon érg gezellig. Dat het flink koud was en er af en toe een spat regen viel, mocht de pret niet drukken. Nadat we veilig waren teruggekomen in Mariahoeve, namen we afscheid van elkaar. Ik denk

dat ik namens iedereen spreek als ik zeg, dat het een zeer geslaagde vogelexcursie is geweest. Michel, bedankt hiervoor! Ook bedank ik de andere aanwezigen voor alles wat jullie gedaan hebben om het voor mij tot een leuke en gedenkwaardige ochtend te maken.

Tijdens de wandeling maakte ik een paar foto's van de groep. René Hobijn had een fotocamera, waarmee hij op grote afstand scherpe foto's kon maken. Hij heeft de foto's van de lepelaars gemaakt en aan mij doorgestuurd met de mededeling dat ik ze mag gebruiken als illustratie bij mijn verhaal. René, dank je wel!

Hartelijke groet,
Marian Turkesteen

Oplossen woningnood gierzwaluwen net op tijd!

WIM KOOIJ

Op vrijdagmiddag 26 april zijn gierzwaluwkasten opgehangen in de Riouwstraat en in de Breitnerlaan. Het project in de Archipelbuurt en in het Benoordenhout werd mogelijk door financiële steun van de Gemeente Den Haag, de Wijkvereniging Benoordenhout en een van onze betrokken HVB-leden. Net op tijd, want de eerste gierzwaluwen werden op 4 mei boven Den Haag gesignaleerd!

Hoog in de lucht gierende zwaluwen dragen bij aan het ultieme zomer gevoel maar spelen bovendien een cruciale rol in het stedelijk ecosysteem, onder meer door het beheersen van insectenpopulaties. Ze brengen hun hele leven door in de lucht en dalen alleen af om te broeden. Dat broeden doen ze traditioneel in nissen en kieren bij loszittende dakpannen en loodslabben bij schoorstenen en dakkapellen.

Door renovaties en modern bouwbeleid verdwijnen veel van deze broedplaatsen. Dit heeft geleid tot een afname van het aantal Gierzwaluwparen. Ook de populatie van de huismus wordt daardoor kwetsbaar.

Feit is dat de gierzwaluw het vooral goed doet in wat oudere wijken of waar het onderhoud te wensen overlaat. Maar omdat

isolatie ook belangrijk is verdwijnen steeds meer spleten en ruimtes in muren en onder dakpannen. Dat leidde op zijn beurt tot initiatieven om gierzwaluwkasten te plaatsen. Op die manier wordt een alternatieve nestgelegenheid aangeboden in de hoop de terugloop van de populatie af te stoppen. Gierzwaluwen keren elk jaar terug naar dezelfde nestplaats. Als dat niet lukt, dan wordt de directe omgeving verkend. Het is een van de wonderen der natuur dat ze die weten te vinden na terugkeer uit hun winterverblijfplaatsen, vaak helemaal ten zuiden van de Sahara. Dat gebeurt elk jaar begin mei of soms al in de laatste dagen van april.

Gierzwaluwen broeden in kolonieachtig verband en op de bewuste plekken in Archipel en Benoordenhout bevinden zich al vele jaren zulke clusters. Maar ook daar loopt het aantal nestplekken door renovatiewerkzaamheden terug. Zo zijn bij een aantal huizen dakpannen vervangen en kapotte roosters vernieuwd. En dat zijn nu juist plekken waar de bescheiden gierzwaluw net genoeg ruimte vindt voor het qua omvang bescheiden nestje.

Gelukkig bleek een verheugend aantal bewoners bereid te zijn enkele gierzwaluwkasten aan de gevel te laten bevestigen. Ons erelid Martin van de Reep is een zeer

ervaren bouwkundig ingenieur die op de genoemde vrijdag aan de slag is gegaan met het ophangen van de nestkasten. Het zijn geen mezenkastjes, dus moest er een hoogwerker aan te pas komen. De huisjes zijn steeds in paartjes van 2 of 3 opgehangen net onder een dakgoot, met de opening op het noordoosten. Zo worden ze door de zon niet te warm en er is bovendien minder kans op inregenen.

Een gerichte schatting per stadsdeel en postcodegebied, ook weer uitgevoerd door Martin, wijst uit dat er in Den Haag nog zo'n 800 broedparen zijn. Dat zijn er nog wel bijna twee keer zoveel als van de huismus. Ook voor deze soort is Martin druk in de weer om vervangende nestgelegenheid in en rond Den Haag op te hangen. Als hij nieuwbouwprojecten op het spoor komt, benadert hij de architect of projectontwikkelaar met het verzoek om iets extra's voor onze stadsvogels te doen.

Vliegende start voor nieuw tijdschrift: Vogelskijken Magazine

IDDE LAMMERS

Er is een nieuw tijdschrift voor vogelaars op de markt. Vogelskijken Magazine richt zich op mensen voor wie de verschillen tussen een koolmees en een pimpelmees nu al bekend zijn. Mensen die een verrekijker of telescoop hebben en er wellicht zelfs speciaal op uit gaan om een bepaalde soort te ontdekken. Herkent u zichzelf hierin? Mooi!

Vogelskijken Magazine is een tijdschrift voor vogelaars en veelal ook door vogelaars. De redactie, bestaande uit beroepsvogelaar Martijn Bot en ondergetekende, ruim dertig jaar actief in de natuurjournalistiek, zoeken bij een artikel of rubriek over een bepaalde vogelsoort naar de specialisten op dit gebied in Nederland. Hierdoor ontstaan er artikelen die verder gaan dan wat je in een vogelgids kan lezen. We zoeken verdieping, maar vinden een soepel geschreven tekst net zo belangrijk. Vogelskijken Magazine verschijnt zes keer per jaar en beslaat 100 pagina's per nummer. We hebben dus lekker veel ruimte om flink uit te pakken. Niet alleen in tekst, maar ook in fotografie. De uitgever van Vogelskijken maakt ook Natuurfotografie Magazine en heeft een fotostockbureau met honderdduizenden afbeeldingen. Vogels kijken doe je dus niet alleen buiten, maar ook in het tijdschrift zelf. Het nieuwe tijdschrift is een kwalitatief hoogwaardig gedrukt voortvloeiende van de populaire website vogelskijken.nl. Hier kun je bijna dagelijks verhalen, artikelen en columns lezen over met name Nederlandse vogelsoorten. Daarnaast is er ruim aandacht voor prachtige fotografie. Kijk er eens op!

De tweede editie van Vogelskijken verschijnt medio mei en zal daarna weer iedere twee maanden een vervolg krijgen. Een greep uit de artikelen in de tweede editie:

- Hoe vind je zelf een slangenarend – *Jorrit Vlot*
- Vogelaar met een verhaal: Martin van de Reep – *Idde Lammers*
- Fenologie: de wespensdief – *Corstiaan Beeke*
- Alles over de strandplevier – *Thomas van der Es*
- Vogelaarspsychologie: hoop en verwachting – *Martijn Bot*
- Nachtegalenzang – Wetenschappelijke inzichten – *Wim Kooij*
- Serie vogelzang, vogels kijken begint met je oren – *Dick de Vos*
- In de lift: de cetti's zanger – *Marcel Klootwijk*
- Column door Koos Dijksterhuis
- Werkgroep helpt de steenuil – *Idde Lammers*

Daarnaast maken we ieder nummer een vogelwens van een lezer werkelijkheid, is er de rubriek 'mijn beste vogelfoto', geven we vogelfotografietips en dagen we lezers uit mee te doen aan een 'doe het zelf-uitdaging'.

Word nu abonnee!

Als je nu abonnee wordt, ontvang je € 5,- korting én de unieke vogelgids *Jaarrond Vogelskijken* t.w.v. € 25,- cadeau. Een informatieve gids over welke vogels je wáár en wannéér kunt zien. Met meer dan 250 vogelsoorten! Je betaalt dan slechts €49,95. Vogelskijken Magazine is niet in de winkel verkrijgbaar. Scan nu de QR-code voor een abonnement of kijk op vogelskijken.nl.

Bezorgdheid over de glanskop

WIM KOOIJ

Koolmezen zie je bij ons in de buurt overal, pimpelmezen bijna overal en voor de glanskop moet je altijd wat meer je best doen. Maar in de binnenduïnbossen, zeker als er zich wat oudere beuken en eiken bevinden, zijn er altijd wel een paar te vinden. Dat lijkt de laatste jaren vrij plotseling te veranderen, Wat is er aan de hand?

Glanskoppen komen in een groot deel van Europa voor. De verspreiding van de beuk lijkt daarbij maatgevend. Beukennoten zijn van levensbelang voor de glanskop, die in zijn levensbehoefte vrijwel de hele winter op de beukennotjes kan teren. Ze verstopten hun voedsel in spleten van boomschors als opslag voor winterse periodes. Als de voorraad slinkt dan kijken ze vooral bij eikenbomen wat daar aan voedsel te vinden is.

In Nederland is het aantal broedparen in de periode 2018-2020 geschat op 14.000-

17.000 en leken de aantallen zich gestaag positief te ontwikkelen. Het verspreidingsgebied beperkt zich goeddeels tot de beboste zandgronden maar breidde zich wel wat uit. Waar eerst de populatie zich vooral concentreerde in Gelderland en oostelijk Overijssel werd gaandeweg ook een groot deel van Drenthe als woongebied gekozen. En dan komen ze -weliswaar veel minder- voor in het westen van ons land. Het betreft eigenlijk louter een smalle rand in het binnenduï, daar waar wat ouder loofbos op zandgrond van minstens enkele hectares aanwezig is. Dat is te vinden tussen

Schoorl aan de noordkant en met aan de andere kant Den Haag als laatste zuidelijke uitloper. Als wat onopvallende bezoeker kunnen we hem ook tegenkomen in groenrijke tuinen. Vooral in de winter willen ze nog wel eens vanuit woonkamers in beeld komen, maar zijn bescheidenheid staat in schril contrast met het gedrag van de dominante koolmees. Weliswaar niet zo kleurrijk als andere vogelsoorten, maar zijn subtiele schoonheid is opmerkelijk. Het zwart petje contrasteert met zijn lichtgrijze onderdelen en zijn fijne, zwarte lijntje rond de hals. Eenvoudig en elegant, het zijn visuele kenmerken die de glanskop visueel onderscheidend maken.

Broeden

Waar kool- en pimpelmezen, zodra er eenmaal nestkasten beschikbaar zijn maar al te graag gebruik maken van deze accommodatie op maat, kiest de glanskop liever voor een natuurlijke holte. Hij is niet te beroerd om, teneinde deze bewoonbaar te maken, daartoe zelf wat noeste arbeid te verrichten. Door droog dood hout weg te pikken slagen ze er zelfs goed in om, wat nog maar het begin is van een holletje, tot kraamkamer voor het uit te broeden nageslacht om te toveren. Toch treffen we ze ook zo nu en dan in nestkastjes aan. Bij de jaarlijkse controle is het altijd weer een aangename verrassing na opening van het kastje een fraai verzorgd komvormig nestje aantreft. Soms nog met een of meer achtergebleven witte eitjes, met wat subtiele bruine vlekjes.

De dispersie is heel laag, Ze overwinteren in hetzelfde gebied als waar ze broeden. Vooral jongere glanskoppen willen zich nog wel eens aansluiten bij groepjes van andere mezen om vervolgens wat rond te

zwerven. Maar slechts zelden zetten ze hun leven voort ver van de plek waar ze uit het ei zijn gekropen.

Naamgeving en verwarring

De vele wat oudere lezers zullen zich herinneren dat je bij het afdrukken van een rolletje in de fotozaak de keuze kreeg voorgelegd: 'glans' of 'mat'. Het maakte ook echt wel wat uit voor wat je te zien kreeg. Na een rolletje van veelal 24 of 36 foto's te hebben ingeleverd was het sowieso spannend óf je wat te zien kreeg. Ik hoor Leo van Leeuwen van de gelijknamige fotohandel nog zeggen nadat ik mijn tienertoer-foto's kwam afhalen 'jongeman, je foto's zijn helaas allemaal overbelicht'.

Glans of mat of helemaal niets, dat maakte dus wel wat uit. De mate van verschil wanneer je in onze vogelwereld een glanskop of de nauwverwante matkop aantreft is een stuk minder. Qua uiter-

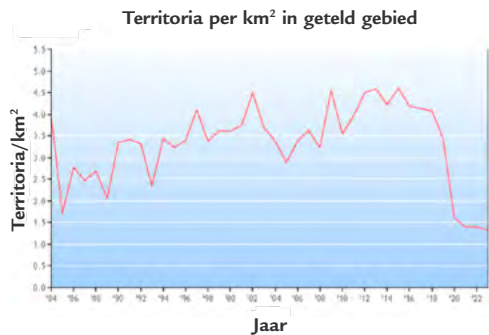
lijk zijn de twee immers nauwelijks te onderscheiden. Niet voor niets stonden ze tot in de vorige eeuw samen bekend als ‘zwartkopmees’. Uit onderzoek is bovendien gebleken dat ongeveer één op de vier Matkoppen een glanzende kruin heeft en ongeveer één op de 14 glanskoppen een doffe kruin. Wel zijn zang en vooral roep onderscheidend. De glanskop brengt een scherp, helder en metaalachtig ‘pi-chèèèè’ voort, waarbij het begin wat explosief en nerveuzig klinkt.

De Britse naamgeving helpt ook al niet zet je zelfs op een dwaalspoor. ‘Willow Tit’ voor de matkop is nog vrij accuraat. Echter de overzees gehanteerde naamgeving voor de glanskop, ‘Marsh Tit’, zou je, bij het verlangen tot een ontmoeting, naar moerasachtig gebied kunnen leiden. Maar zeker in ons land betekent dat een vrijwel kansloze onderneming. De reden van de verwarrende naam gaat terug naar ornithologen in Engeland, die ons al eeuwen geleden zijn ontvallen. Namen van vogels werden vaak gegeven op basis van een eerste impressie of een opvallend kenmerk. Grondige kennis van het volledige gedrag of de verspreiding van de soort ontbrak nog wel eens. Toevalligheden van enige tijd in moerassige omgeving belande glanskoppen kunnen een rol spelen. Al valt ook niet uit te sluiten dat de biotoopvoorkeur zich gaandeweg wat is gaan wijzigen. Zie ook hoe de ooit zo schuwe in donkere bossen voorkomende Merel zich tot stadsvogel heeft ontwikkeld.

Achteruitgang

Al jaren gaat de matkop in ons land fors in aantal achteruit. Ooit was deze, al gold dat niet zo zeer voor de Haaglanden, veel

algemener dan de glanskop. Maar dat is voltooid verleden tijd. Het aantal glanskoppen leek decennia lang gestaag vooruit te gaan, totdat recent een vrij drastische kentering inzette. De grafiek van Meijndel is illustratief. In de meer aan de noordkant van Den Haag gelegen landgoederen waren ze zeker in het vroege voorjaar altijd wel te vinden. Illustratief is de ineenstorting van de populatie in Meijndel sinds 2017 binnen een tijdsbestek van 3 jaar met maar liefst 70 procent.

2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
71	63	48	23	22	21	21

Lijkt de laatste jaren lijkt weer enige stabilisatie op te treden in de duinen, in de landgoederen moeten we juist de laatste 3 jaar extra moeite doen om zijn aanstekelijke wijsje te kunnen beluisteren. Echter, er is hoop ... zo was hij in Arendsdorp-Oostduin al min of meer afgeschreven maar is de in maart en april dit jaar een weliswaar solistisch exemplaar toch weer enkele keren gezien. En niet onbelangrijk en saillant: in onze vogelrustgebieden houden ze goed stand. In zowel Clingendael, Oosterbeek als Reigersbergen zijn ze in de rustgebieden present. En daar buiten niet ...

Gierzwaluwkasten in de Galvanischool

THEO HORTENSIOUS

Onlangs is de renovatie en uitbreiding van de Galvanischool in Den Haag afgerond. En daarmee zijn de gierzwaluwen enkele mogelijke nestplaatsen rijker. De vier kasten bevinden zich in de westgevel aan de achterkant van de school. Het wachten is nu op de komst van de gierzwaluwen. Daar zal vermoedelijk wel de nodige tijd overheen gaan. En het is goed mogelijk dat andere vogelsoorten voor die tijd de kasten ook hebben ontdekt en gekraakt.

Iedere zomer hoor ik vanaf begin mei weer de gierzwaluwen in onze wijk. Met die wijk bedoel ik Duinoord en omgeving. Helaas wordt dit geluid de laatste jaren steeds minder. Ik merkte al dat verschillende plekken waar de zwaluwen de afgelopen jaren op aanvlogen steeds schaarser werden. Vooral de luchtgaten onder de dakrand van woonhuizen waarvan de roosters in de loop der tijd waren vergaan, waren favoriet. Maar onderhoudswerk aan de huizen ontnam de zwaluwen deze mogelijkheden. Echter: een nieuwe ronde, nieuwe kansen. In 2015 ontstond het plan om de Galvanischool te renoveren en uit te breiden. Het schoolbestuur organiseerde voor de buurtbewoners verschillende voorlichtingsavonden waarin de (ver)bouwplannen werden gepresenteerd. Bij die gelegenheid heb ik gevraagd in hoeverre rekening

kon worden gehouden met de natuur rond de school; in het bijzonder met de gierzwaluw die in deze wijk voorkomt. Toen bekend werd welk bureau het ontwerp zou verzorgen heb ik de architect - Nieuwe Architecten uit Utrecht - benaderd met dezelfde vraag onder verwijzing naar het beleid van natuurinclusief bouwen. Het bureau reageerde positief en liet weten dat met deze wens rekening zou worden gehouden. Met bovengemeld resultaat.

Zoals gezegd zullen de gierzwaluwen de nestkasten waarschijnlijk niet direct vinden. De kasten bevinden zich in een terugliggende gevel. Een onbelemmerde aanvliegroute langs de straat zou sneller kans maken. Het zou nog mooier zijn om in het vervolg, als er een voorlopig- of schetsontwerp ligt, samen met de architect de mogelijkheden te bekijken en dan een voorstel te doen wat de beste optie is.

Het project aan de Galvanischool is een mooi voorbeeld van natuurinclusief bouwen zoals de gemeente Den Haag voorstaat. Alle grootschalige nieuwbouwprojecten in Den Haag moeten tegenwoordig voldoen aan een puntensysteem groen- en natuurinclusief bouwen.

Meer informatie daarover is te vinden op de website <https://nestnatuurinclusief.nl/puntensysteem-natuurinclusief-bouwen-den-haag/>.

Vogelexcursie Clingendael – Oosterbeek 21 april

WIM KOOIJ

Al zes jaar – in de corona jaren niet - organiseert Foeke Zeilstra in april en mei vroege vogelwandelingen in Clingendael en Oosterbeek. Dit jaar op de zondagen 14 en 21 april en op zondag 12 mei was de Moederdagwandeling. Op 21 april jl. vond de tweede ronde van dit jaar plaats. Verdeeld over drie groepen startte de eerste shift om 7 uur. Voor degenen die toch iets langer onder de warme dekens willen blijven is er een tweede ronde om 9 uur. Ook al laat de lente zich al bijna een week van van zijn kille kant zien, een 35-tal enthousiastelingen laat zich niet ontmoedigen. De wandelingen zijn bedoeld voor niet-leden van de vereniging. Een enkeling is zelfs zo enthousiast dat hij twee keer achtereen meewandelt. Nieuw dit jaar was deelname van een groep expats, waar Boudewijn Schreiner zich over ontfermde. Zij weten nu alles over 'woodpeckers' en 'kingfishers'.

Hier volgt een impressie van een van de wandelingen die in anderhalf uur steeds blijere gezichten opleverde. Bij de start ziet een alerte deelnemer gelijk een Groene Specht op het aanpalende voetbalveldje. Ondanks ijverig speuren ziet niemand anders hem, tot hij opvliegt. Even later worden we vanuit een boom allen door de specht uit- of toegelachen... Voor wat betreft de groene zou dit de enige waarne-

ming blijven. Van de grote bonte specht laten tenminste zes verschillende exemplaren zich daarna nog bekijken. Aandachtig wordt ook een boomklever bewonderd vanwege zijn acrobatische toeren.

In het Vogeljaar beschreef Jac. P. Thijsse hem 101 jaar zeer treffend *'Blauwspecht noemen de mensen hem en hij heeft wel veel van een specht: de klimmanieren, de lange, rechte, spitse snavel, waarmee hij groote stukken uit de*

schors kan hakken. Maar hij klimt toch anders, want die anderen klimmen alleen omhoog en dan, hij steunt nooit op zijn staart, wat boomkruipertjes en spechten altijd doen.”

We wandelen in het jaargetijde waarin zangvogeltjes proberen elkaar en liefst vooral ook soortgenoten, te overstemmen. Zo zien we winterkoningen met elkaar de verbale strijd aangaan net als merels en ook meerdere kool- en pimpelmezen. Alleen bij twee roodborsten is het menens en volgt een knokpartij. Ze vliegen elkaar fel in de veren, waarna er eentje afdruipt. Op zoek naar een andere plek om een territorium te verdedigen.

Andere vogels produceren een bescheiden wijsje en dreigen overstemd te worden door het vogelkoor. Iemand hoort wat en probeert de anderen mee te nemen. Het geluid van de boomkruiper en van de goudhaan wordt door sommige deelnemers wel gehoord, anderen niet, anderen proberen het ook niet. Die genieten vooral van alle beelden en geluiden. Eén deelnemer zegt ook eerlijk: ik geniet net zo veel van het vogelkoor als ik de namen niet ken. Aan de vier jaargetijden van Vivaldi beleef ik ook veel plezier zonder dat ik me bewust ben van alle instrumenten die worden be-

speeld'. Een blij mens! Maar dat geldt ook voor degene die driftig schrijft bij elke nieuwe soort. Opgetogen roept hij 'we staan al op 20'! Bij de ijsvogelwand aan de rand van het Van Dongen vogelrustgebied geeft Boudewijn duiding over 'the making of' in twee talen. Hij vertelt over het ingenieuze systeem met voorgeboorde en met zand gevulde tunneltjes voor de Ijsvogel. Vooralsnog is er alleen nog eentje op verkenning langs geweest. Maar bij de andere vorig jaar geplaatste wand, aan de Kwekerijweg, wordt inmiddels druk heen en weer gevlogen. Op de achtergrond klinkt het eentonige 'hoe-hoe-hoe' van een holenduif. Boudewijn wijst vervolgens fijntjes op de uilenkast net achter het hek. Daar broedt echter vooralsnog ... een holenduif! kauwtjes, halsbandparkieten en gaaien krijsen, veel stoerdoenerij. Opeens horen we vooral alarmgeluiden. Wat kan er aan de hand zijn? Het antwoord lijkt te komen als een - verder stille - sperwer plotseling door het geboomte schiet.

Weer gaandeweg teruglopend kan de ijverig noterende deelnemer de sijs nog beschrijven, ook de putter - beide zitten in groepjes in de top van een els - en een appelvink die bovenin een beuk neerstrijkt. Tenslotte lopen we langs de vijver achter het grote huis. Van veel soorten zijn er precies twee aanwezig: fuut, brandgans, grauwe gans en kraakeend. Van de nijlgans zijn er veel meer, inclusief twee groepen pulli, van naar schatting drie maanden en drie dagen oud. Een ontspannen ogende aalscholver droogt zijn veren. Bij terugkomst lacht de groene specht nog een keer. Hij is niet de enige, velen verlaten even later het park met een glimlach op het gezicht...

Dag(deel)excursies

Het informatietelefoonnummer voor algemene vragen aan de Commissie Excursies en Lezingen (CEL) is voor de komende periode 06-26300620.

Zaterdag 15 juni 2024

Tiengemeten

*Dagexcursie met eigen vervoer *** (zie kader)*

We gaan naar het prachtige natuureiland Tiengemeten en maken daar twee wandelingen vanaf de veerpont. We hopen op steltkluut, dwergstern, zeearend en veel meer. De wandelingen zijn een rondje van 5 km en een lijn wandeling van maximaal 6 kilometer over graspaden. Het maximum aantal deelnemers bedraagt 16.

Leiding: Rob Noort (06 1077 5319)

Tijdstip vertrek: 08:00 uur (let op: een half uur eerder dan normaal)

Vertrekpunt: parkeerplaats station Mariahoeve, zijde Appelgaarde in Voorburg.

Opgave: Deelname vooraf opgeven via hvbexcursies@live.nl

Kosten: vervoer (bij carpoolen per persoon €0,10 per km, alleen contant)

De pont kost niet-leden € 6,00, leden van Natuurmonumenten € 4,00.

Zondag 23 juni 2024

Zouweboezem

*Lange ochtendexcursie met eigen vervoer **/** (zie kader)*

We gaan naar de Zouweboezem bij Lexmond. Een prachtig gebied met uitgestrekte moerassen en rietvelden. Het domein van moerasvogels als zwarte stern, waterral, snor en bruine kiekendief. In dit gebied is de grootste broedkolonie purperreigers van ons land. Er broeden hier meer dan 200 paar purperreigers. In het riet kunnen veel rietvogels zitten zoals de kleine karekiet, blauwborst en bosrietzanger.

We gaan hier natuurlijk op zoek naar deze geweldige vogels.

Leiding: Marcel van Rooijen (06 2951 6778)

Tijdstip vertrek: 08:30 uur

Vertrekpunt: Parkeerplaats station Mariahoeve, zijde Voorburg (Appelgaarde)

Opgave: Deelname vooraf opgeven via hvbexcursies@live.nl

Kosten: vervoer (bij carpoolen per persoon €0,10 per km, alleen contant)

Zaterdag 6 juli 2024

De Banken ('s-Gravenzande) en Het Kraaiennest (De Lier)

*Ochtendexcursie met eigen vervoer** (zie kader)*

Bij de Banken worden regelmatig bijzondere waarnemingen gedaan. Wij wandelen deze ochtend naar de grote plas en richten onze verrekijkers en telescopen op de rietkragen en het open water. Vervolgens rijden wij naar het Kraaiennest. Dit nog vrije nieuwe natuurgebied werd al meteen door veel vogelsoorten ontdekt. Uiteraard proberen we er weer een leuke excursie van te maken.

Leiding: Muriel Kommer (06 5153 9821)

Tijdstip vertrek: 08:30 uur

Vertrekpunt: parkeerplaats station Mariahoeve, zijde Appelgaarde in Voorburg

Opgave: Deelname vooraf opgeven via hvbexcursies@live.nl

Kosten: vervoer (bij carpoolen per persoon €0,10 p er km, alleen contant)

Parkeren De Banken eerste 2 uur gratis, daarna € 1,25 per half uur. We proberen hier binnen 2 uur weer te vertrekken.

Zondag 14 juli 2024

Nieuwe Driemanspolder

*Ochtendexcursie met eigen vervoer * (zie kader)*

In juli zijn de meeste vogels stil. Er wordt weinig gezongen en er is ook nog weinig vogeltrek. Toch is er in de Nieuwe Driemanspolder vaak van alles te zien. Veel verschillende soorten steltlopers zoals tureluurs, grutto's, kluten, pleviertjes en strandlopers, zwaluwen, kwikstaarten en verschillende soorten eenden. De gids neemt een telescoop mee om de vogels wat dichterbij te halen.

Leiding: Wouter de Quant (contactpersoon Muriel Kommer: 06 5153 9821)

Tijdstip vertrek: 9:00 uur (let op: een half uur later dan normaal)

Vertrekpunt: Parkeerplaats station Mariahoeve, zijde Voorburg (Appelgaarde)

Opgave: Deelname vooraf opgeven via hvbexcursies@live.nl

Kosten: vervoer (bij carpoolen per persoon €0,10 per km, alleen contant)

Wilt u het mobiele telefoonnummer van de gids s.v.p. alleen gebruiken voor dringende zaken op de excursiedag zelf?

Zaterdag 20 juli 2024 Landgoederen Clingendael en Oosterbeek

*Ochtendexcursie met eigen vervoer * (zie kader)*

Grote bonte specht, boomklever, boomkruiper, krakeend, buizerd: deze en andere algemene vogelsoorten komen veel voor op de vogelrijke oude landgoederen Clingendael en Oosterbeek. Ben je beginnend vogelaar? En wil je meer weten over hoe je verschillende algemene vogels kan herkennen? Ga dan mee met deze ochtendexcursie. Neem je eigen verrekijker mee.

Leiding: Latifa Vonk (contactpersoon Muriel Kommer: 06 5153 9821)

Tijdstip vertrek: 09:00 uur, verzamelen vanaf 8.50 uur

Verzamelpunt: Hoofdingang Landgoed Clingendael aan de Wassenaarseweg (tegenover huisnummer 275)

Opgave: Deelname vooraf opgeven via hvbexcursies@live.nl (max. 15 deelnemers)

Kosten: geen

Zaterdag 10 augustus 2024 Zevenhuizen (ZH) - Eendragtspolder en Willem Alexanderroeibaan e.o.

*Lange ochtendexcursie met eigen vervoer ** (zie kader)*

We maken een korte wandeling door de Eendragtspolder met wie weet roofvogels.

We rijden vervolgens naar de Willen-Alexanderroeibaan. Het is steltloper trek. We verwachten hier verschillende soorten steltlopers.

De excursie eindigt in de rietvelden nabij Zevenhuizen.

Leiding: André Kommer (06 4115 3365) en Muriel Kommer (06 5153 9821)

Tijdstip vertrek: 08.30 uur

Vertrekpunt: Parkeerplaats station Mariahoeve, zijde Voorburg (Appelgaarde)

Opgave: Deelname vooraf opgeven via hvbexcursies@live.nl

Kosten: vervoer (bij carpoolen per persoon €0,10 per km, alleen contant)

Verzamelpunt: De parkeerplaats bij NS-station Mariahoeve zijde Appelgaarde (Voorburg), tenzij anders genoemd.

Opgave: Voor alle excursies dient u zich vooraf op te geven bij de contactpersoon van de CEL (tenzij anders genoemd). Deelname is naar volgorde van opgave.

Mocht u na opgave onverhoopt verhinderd zijn, dan vernemen wij dit graag uiterlijk 48 uur voor de excursie zodat de vrijgekomen ruimte kan worden ingevuld.

Vervoer: Voor dagexcursies met eigen vervoer aangeven of u zelf met uw auto kunt rijden en hoeveel deelnemers u kunt meenemen; of dat u met een deelnemer wilt meerijden. Kosten voor meerijden is €0,10 per kilometer, af te rekenen met de chauffeur. Om het milieu te sparen, rijden wij met zo weinig mogelijk auto's.

Rekeningnummer: Voor excursies waaraan kosten zijn verbonden die moeten worden overgemaakt, dient u het aangegeven bedrag te storten op IBAN NL75 INGB 0002 7184 86 t.n.v. Haagse Vogelbescherming, afdeling excursies. Annuleringen schriftelijk of telefonisch meedelen.

Regels en reglement: Met het verschijnen van de nieuwe agenda, vervalt automatisch de vorige.

Deelname geschiedt op basis van het Reglement Deelname Excursies/Reizen (augustus 2011). Dit reglement kunt u opvragen.

Jongeren: Op alle excursies zijn ook jongeren welkom!

Zwaarte excursies:

* lichte wandeling, geen conditie vereist

** flinke wandeling, enige conditie vereist

*** lange wandeling of meerdere wandelingen, conditie vereist

**** zware wandeling(en) in moeilijk/ruig terrein

Terugkomsttijden

ochtend: tussen 12.30 en 13.00 uur *lange ochtend:* tussen 14.00 en 14.30 uur *dag:* tussen 17.30 en 18.00 uur

Eten en drinken: Neem iets te eten en drinken mee voor onderweg, daar er niet altijd een uitspanning kan worden bezocht. N.B. verzoek in de auto's niet te eten en/of drinken.

Kleding: Aangeraden wordt waterdicht schoeisel en regenkleding mee te nemen. In de winter warme kleding en handschoenen. In de zomer ademende kleding in lagen met voldoende bedekking tegen felle zon en evt. insecten. Bij voorkeur niet te felle kleuren.

Vogels van de Nederlandse Rode Lijst

TOM LOORIJ

Deel 51: het paapje

Het paapje is een van de 9 vogelsoorten die in de komende Stadsvogelatlas als 'voormalige broedvogel' zal worden gekwalificeerd. In de jaren 80 en 90 waren er nog enkele paren in Meijendel en Solleveld maar in 2000 was er het laatste zekere broedgeval in Solleveld. Daarmee volgt het duingebied rond Den Haag de landelijke trend, want in het begin van de 21ste eeuw verdween het paapje vrijwel geheel uit de hele duinstreek, inclusief de Waddeneilanden die in de vorige eeuw juist zo'n stevig bolwerk van het paapje waren.

Alleen in Drenthe nog redelijke aantallen
Haagse vogelaars zullen een lange reis moeten maken, willen ze met enige zekerheid nog een kans maken een paapje te zien in hun broedgebied. De veruit beste plek is tegenwoordig het Fochterloërveen. Hier broedt in sommige jaren bijna de helft van de hele Nederlands populatie. Maar ook op het Dwingelderveld, in het Drents-Friese Wold en in enkele beekdalen in noord-Drenthe zijn nog flinke populaties aanwezig. Verder broedt hij hier en daar

nog in de akkergebieden van oost-Groningen en dan heb je bijna alle broedlocaties in Nederland wel gehad. Net de duingebieden zijn namelijk ook Oost- en Zuid-Nederland bijna volledig leeggestroomd. Wat een verschil is dat met de verspreidingskaart van Sovon in 1998-2000, toen het paapje nog in een grote delen van het duingebied een normale verschijning was. Maar ook in Flevoland, delen van Zeeland en zelfs in Limburg kwamen paapjes voor. Maar dezelfde kaart van 2013-2015 laat zien dat hij op al die plekken verdwenen was als broedvogel. Overigens begon die achteruitgang al in de 20ste eeuw. Ten opzichte van 1970 is de stand met 80% verminderd. Geen wonder dat hij onafgebroken sinds 1994 op de Rode Lijst van bedreigde vogelsoorten staat in de categorie 'bedreigd'.

Reden van achteruitgang: een mannenoverschot

Het zijn de bekende problemen van de intensivering van de landbouw die de afname veroorzaken (verdroging, intensief maaien, hoge begrazingsdruk en vermesting). Maar ook in natuurgebieden ging hij achteruit door onder andere verdroging en verbosing. Interessant is dat paapjes een grote voorkeur hebben voor de aanwezigheid van uitkijkposten, bij voorkeur hoger dan 50 cm, maar in sommige gebieden stelt hij zich ook tevreden met lagere posten. Die kunnen van alles zijn: struikjes of een afrastering. In beekdalgraslanden zijn het ook de in grote aantallen aanwezige overjarige distels en fluitenkruid die door paapjes als uitkijkpost gebruikt worden. Waar een voldoende aantal uitkijkposten ontbreekt, ontbreekt in het algemeen ook het paapje. Het verwijderen van opslag kan soms funeste gevolgen hebben voor de aanwezigheid van paapjes.

Paapjes zijn heel sociale vogels en broeden dan in losse kolonies vlak bij elkaar. Soms zit er maar 100 meter tussen twee territoria. Als de condities in een terrein gunstig zijn, zoals in het Fochteloërveen, kan dat leiden tot hoge dichtheden.

Maar bij paapjes is ook sprake van een mannenoverschot of vrouwentekort, hoe je het maar wilt zeggen. Daar zijn twee verklarende theorieën voor. De eerste is dat jonge vrouwtjes de neiging hebben zich verder te verplaatsen van hun geboorteplek en de mannetjes honkvaster zijn en liever in de omgeving van hun soortgenoten willen blijven. De tweede is dat de sekse ratio onder de nestjongen niet 50-50 is. Niet zo'n gekke gedachte, want bij de tapuut, een naaste verwant van het paapje, is dat al aangetoond. Er zal nu nader onderzoek plaatsvinden wat de belangrijkste reden is van het mannenoverschot. Een feit is, dat hoe kleiner een (sub)populatie is hoe groter de kans is bij een scheve verhouding tussen de seksen dat er onvoldoende paartjes zijn om de populatie in stand te houden.

De Haagse situatie

Het paapje is hier nooit een algemene broedvogel geweest in het duingebied. Tolsma schrijft daar omstreeks 1930 over: "we zien de soort hier echter zelden, doordat hij behalve in de zeeduinen tusschen Scheveningen en Wassenaar, zoo goed als nergens in deze omgeving voorkomt. En ook daar zijn ze niet talrijk".

Maar ook Waldeck zegt in zijn Avifauna uit 1964, dat hij broedvogel is in de duinen bij Wassenaar met slechts enkele paren.

En zoals hierboven al vermeld, in 2000 hadden we laatst bewezen broedgeval. Maar in 2018 werd eind mei onverwacht eenmalig een uitbundig zingend mannetje in een top van een meidoorn waargenomen. Een

prachtige illustratie van het belang van een uitkijkpost, maar het is wel zeker dat van broeden geen sprake was en het alleen om een ongepaard mannetje (uit het mannenoverschot?) ging.

Het paapje op postzegels

Het paapje is maar op heel weinig postzegels afgebeeld, zeven om precies te zijn. Maar één ervan is wel heel bijzonder. In 2001 bestond de KNNV 100 jaar en ter gelegenheid daarvan werd een postzegelboekje uitgegeven met 5 zegels, waaronder één met het paapje. Het thema van deze uitgave was "Hart voor de natuur". Enkele postzegels geven activiteiten van de KNNV weer, maar er zijn ook twee zegels bij geïnspireerd op plaatjes uit de beroemde Verkade albums van Jack P. Thijsse. De zegel met het paapje stamt uit het album Blonde Duinen. De ontwerpster heeft zich wel enkele vrijheden veroorloofd: zo kijkt de vogel op de zegel bijvoorbeeld naar links en op het plaatje naar rechts. Maar het takje waar hij op zit is onmiskenbaar hetzelfde takje als op het plaatje en ook zijn snaveltje staat open alsof hij zingt. En natuurlijk zit hij dus weer op een uitkijkpost!

Maar daarmee hebben we de zegels van Nederland nog niet gehad, want een andere zegel is er een van Saba, bijzondere gemeente van Nederland. In 2022 verscheen een vel van maar liefst 24 zegels en de afbeeldingen waren litho's van Marinus Koekkoek die ze gemaakt had om het boek Ornithologia Neerlandica te illustreren van prof. Van Oordt dat begin 20ste eeuw in 5 delen was verschenen.

Kunstnesten, nestkasten of broeden op de grond?

Nestgelegenheid voor valken en uilen

MARTIN LOK EN FRED VAN OLPHEN

Een halve eeuw geleden was er in de omgeving van Den Haag een flink tekort aan oude kraaiennesten als nestgelegenheid voor valken en uilen omdat in die tijd zwarte kraaien en eksters door het hele land krachtig bestreden werden. Afhankelijk van de plaats wisten lokaal valken en de ransuil zich aan dit tekort aan te passen. Zo konden zij b.v. wachten tot na het uitvliegen van de jonge kraaien wat vooral voor de laat broedende boomvalken minder een probleem was. Een alternatief voor in vos-vrije gebieden was gewoon op de grond te gaan broeden. Van torenvalken op de Wadden is bekend dat zij zeker vroeger regelmatig de grond als broedplaats uitkozen. Zelf vonden wij in 1965 tussen de duindoorns in de Ballumerduinen op Ameland twee grondnesten.

Mannetje torenvalk nabij een grondnest in de duinen van Ameland (1965).

Ook van ransuilen zijn wel grondnesten gemeld, zoals b.v. in de Amsterdamsche Waterleidingduinen en op Texel (Strijbos, 1926). Van 1961 tot 1964 vonden wij grondnesten op een eiland van de Nieuwkoopse plassen dat toen nog vosvrij was.

Ransuil met vijf jongen, Nieuwkoop, 13 juni 1964.

Dit artikel beschrijft hoe in Solleveld & Ockenrode de verschillende soorten reageerden op het aanbieden van kunstnesten en nestkasten. Een inventarisatie in 1963 leverde daar naast drie paar ransuilen, één paar torenvalk en twee paar boomvalken, slechts twee paar zwarte kraaien op. Voor de valken konden toen echter geen broedgevallen worden vastgesteld, mogelijk omdat de vroeg-broedende ransuilen als eerste de spaarzame oude kraaiennesten claimden. Daarom werden in 1964 vier en in 1965 nog eens vier open kunstnesten, 'kunsthorsten', geplaatst. Later werden er nog vijf kunstnesten toegevoegd waardoor in 1968 het totaal op 13 uitkwam. Deze werden gemaakt door een kom van kippengaas met een doorsnede van ca. 40 cm te vullen met

takken en deze te voeren met kleinere takjes en hooi. Met ijzerdraad werd zo'n nest dan hoog in een boom bevestigd.

Aad Janse en Martin Lok fabriceren kunstnesten in Solleveld

Fred van Olphen plaatst een nestkast

Direct na het plaatsen van de eerste kunstnesten werd er onmiddellijk één bezet door de boomvalk die daar met succes drie jongen in grootbracht (Lok et al. 1967).

Legsel van de boomvalk in een kunstnest

Ook de ransuil accepteerde de kunstnesten snel en in 1965 was deze al toegenomen tot wel vijf paar die alle in de kunstnesten broedden. Eén paar produceerde dat jaar zelfs twee legsels. Het eerste ei werd al op 24 februari gelegd. Kort na het uitvliegen van de vier jongen begon hetzelfde paar op 17 mei 18 meter verderop aan een tweede broedsel, eveneens in een kunstnest. Opmerkelijk was dat in die tijd vaak een aantal onaangeroerde dode huismussen op de rand van het nest lagen. In één geval werden zelfs een voorraad van 12 huismussen aangetroffen. Blijkbaar waren huismussen in die tijd ruim voorradig.

Toen in 1969 ook nog nestkasten van het balkontype werden bijgeplaatst schakelde de ransuil uiteindelijk daar volledig op over. In totaal werden 26 kasten opgehangen verspreid over Solleveld en Ockenrode. De jaren daarna namen de ransuilen verder toe tot max. negen paar in 1975-77. Daarna volgde een geleidelijke afname tot uiteindelijk maar 0-1 paar.

Ook de torenvalk vertoonde een snelle groei na het plaatsen van nestgelegenheid van 0-1 naar zelfs 17 paar in 1977. Daarna volgde een geleidelijke afname tot uiteindelijk rond 2005 de soort geheel verdween.

Schenken of nalaten aan de Haagse Vogelbescherming

De Haagse Vogelbescherming ontvangt op generlei wijze subsidie voor haar werk en is dus afhankelijk van de contributies en giften van haar leden.

Als u van mening bent dat ons werk voor de opvang van vogels waardevol is, dan vragen wij u ons financieel te ondersteunen. U kunt dat doen door een (periodieke) schenking of door de Haagse Vogelbescherming in uw testament op te nemen.

De HVB is een non-profit organisatie met ANBI-status. Dat wil zeggen dat giften en legaten doorgaans aftrekbaar zijn voor de belasting.

Uitgebreide informatie over schenkingen vindt u op onze website: www.haagsevogels.nl onder het kopje *Schenken bij Vereniging*.

U kunt voor meer informatie contact opnemen met onze penningmeester, de heer Rob de Jong (telefoon 070 - 352 2940); hij helpt u graag verder.

'Heidehuisje' huren in Drenthe

3 huisjes met een eigen kijkhut in het Reestdal. Nico de Haan ging u voor: 'Als je niet aangestaard wordt door de Schotse Hooglanders dan word je wel begluurd vanaf de kale topjes van het struikgewas door de roodborsttapuiten.'

Nieuw is een laadpaal voor elektrische auto's. www.heidehuisje.nl 06-81525089

De Bomenkapper

De Bomenkapper kapt of snoeit uw boom veilig, voor een vriendelijke prijs en met aandacht voor het dierenleven in uw tuin.

De Bomenkapper:

- kan voor u takkenrillen en houtstapels bouwen
- gebruikt alleen milieuvriendelijke brandstof en olie
- geeft ecologisch advies bij de keuze van een nieuwe boom en kan deze ook voor u planten.

Voor gratis en vrijblijvend advies over de mogelijkheden en een prijsopgave, neem contact op met

Peter Waenink
06 - 13752132
070 - 7852161

www.bomenkapper.nl

info@bomenkapper.nl

Kunstnest voor ransuil, ca. 1964.

Oorspronkelijk gebruikte de torenvalk eerst de open kunstnesten maar toen nestkasten van het balkontype geplaatst werden stapte de torenvalk daar volledig op over. Alleen de boomvalk bleef de kunstnesten trouw.

Ransuil in nestkast

In 1973 was de bezetting van de 26 nestkasten als volgt: torenvalk: 9; ransuil 4; kauw 3; wilde eend 1. In de overgebleven 8 kunstnesten broedden alleen nog de boomvalk en een zwarte kraai. De boomvalk bracht 3 jongen groot. Ook meer recentelijk werden op verschillende plaatsen in de omgeving van Den Haag met succes kunstnesten door boomvalken gebruikt (*Izaaks en Koetse, 2017*).

Van na 1974 zijn geen gegevens van het broedsucces in nestkasten en kunstnesten meer beschikbaar. Geleidelijk vervielen en verdwenen de nestkasten en kunstnesten. Deze waren toen niet meer zo nodig omdat na het stoppen van de jacht het aantal kraaien toenam tot ca. 10 paar en er dus veel meer natuurlijke nestgelegenheden beschikbaar kwam. Echter ondanks deze toename in oude nesten namen toren- en boomvalk en de ransuil alle drie toch sterk af of verdwenen zelfs geheel. Het is niet duidelijk wat de oorzaak is van deze ondergang terwijl bosuil (1979), buizerd (1987), sperwer (1989) en havik (1995) zich juist in Solleveld e.o. vestigden. Voor toren- en boomvalk en ook de ransuil meldt ook Sovon Vogelonderzoek Nederland (2018) landelijk een significante afname vanaf 1985 terwijl bosuil, buizerd en havik juist een duidelijke toename vertoonden. Sovon meldt ook dat intensieve predatie op jonge en oude ransuilen door haviken landelijk een belangrijke rol in de afname speelt. Ook voor de boomvalk wordt intensieve en jarenlange nestpredatie door haviken genoemd.

De achteruitgang van de valken en de ransuil in Solleveld was al voor de komst van de havik ingezet. Naast de komst van grotere predatoren moeten daarom ook andere factoren zoals de voedselsituatie

een rol hebben gespeeld. De ransuil floreerde oorspronkelijk vooral op basis van de talrijke huismussen en de sterke landelijke afname van de huismus zal niet geholpen hebben. Ook verdwenen foerageergebieden in de omgeving zoals de Segbroekpolder en de Oostmadepolder (Lok, 2021, 22). Bovendien nam het aantal potentiële prooivogels van het openduin sterk af zoals bv de veldleeuwerik van 97 naar 0-1 paar (Duindam et al. 2021).

Wat betreft nestplaatskeuze kunnen we concluderen dat ransuil en torenvalk een voorkeur hebben voor nestkasten terwijl de boomvalk open kunstnesten preferert. Grondbroeden lijkt door de komst van de vos op de meeste plaatsen geen optie meer.

Bronnen

- J. Duindam, G.J. van Geest, G. Gelling, C.M. Lok (2021). Een halve eeuw broedvogelmonitoring in Solleveld en Ockenrode. Het komen en gaan van Vogelsoorten. *Holland's Duinen* 79 6-20.
- A. Izaaks & J. Koetze (2017). Kunsthorsten voor Boomvalken *Falco subbuteo* in Den Haag, Leiden en Zoetermeer. *De Takkeling* 25 (2): 161.
- C.M. Lok, A.F. van Olphen, H. Rijven (1967). Kunstnesten voor ransuil en boomvalk. *Het Vogeljaar* 15:359-360.
- C.M. Lok (2021). Steltlopers in de Oostmadepolder. *De Wulp* 52-1:19-21.
- C.M. Lok (2022). 'Terschelling bij Den Haag', vogels van de Segbroekpolder in vroeger tijden. *De Wulp* 53-3:28-31.
- Sovon Vogelonderzoek Nederland (2018). Vogelatlas van Nederland. Kosmos Uitgevers Utrecht/Antwerpen.
- J.P. Strijbos. (1926). Ransuil. *De Levende Natuur*, 31(8), 253-254.

Project MUS (Meetnet Urbane Soorten) 2023

TOM LOORIJ

Zoals eerder aangekondigd is bovengenoemde gestopt met het samenstellen van de reguliere jaarlijkse MUS-rapportage. De tabellen worden echter wel gemaakt. Deze zullen op de website www.haagsevogels.nl worden geplaatst met een beknopte samenvatting. Ook zullen ze worden opgenomen in het Inventarisatierapport van de Vereniging. Helaas stopten in 2023 de MUS-tellers van 5 postcodegebieden. Gelukkig werden vijf nieuwe tellers gevonden waaronder drie dames. Uiteindelijk werden 76 MUS-gebieden geteld. Het is het netto-resultaat van drie gebieden waarvoor geen nieuwe teller werd

gevonden en drie nieuwe gebieden.

Het aantal tellers met twee gebieden bedroeg in totaal 12. Er waren dus in 2023 64 verschillende tellers voor MUS actief. Hiervan waren er vier geen lid van de HVB. Van de 64 tellers zijn er 40 man (63%) en 24 vrouw (38%). Daarmee de vrouwelijke inbreng wederom toe, namelijk met 1%. De meeste stadsdelen en ook vrijwel alle randgemeenten werden integraal geteld. Alleen in Leidschenveen/Ypenburg bleven twee postcodegebieden vacant en in de stadsdelen Centrum, Laak en Loosduinen elk één, evenals in Rijswijk.

In totaal werden er in 2023 ca. 26.200 vogels geteld met een gemiddelde van 337 per postcodegebied. In het verslagjaar werden er net als in 2020 maar liefst 100 verschillende soorten geturfd en dat is het hoogste aantal in alle getelde jaren. Er werd voor het Haagse MUS-project één nieuwe soort gezien: vijf wintertalingen in Kijkduin.

De kauw is nog steeds de meest dominante soort, maar zijn dominantie is ten opzichte van 2022 sterk afgenomen. Werden in 2022 nog 3113 kauwen geteld, in 2023 waren dat er maar 2457. Daardoor daalde het aantal per postcodegebied van 41,0 tot 32,3 exemplaren. Het aantal gierzwaluwen nam in 2023 wel sterk toe van 27,9 tot 34,1 exemplaren per gebied. De top 10 bestond uit vrijwel dezelfde soorten als in 2022, maar in een iets andere volgorde. Alleen de zwarte kraai maakte plaats voor de Canadese gans. Zelfs de top 20 was vrijwel hetzelfde. De huismus handhaafde zich op de 19de plaats. Zowel het absolute aantal als het aantal huismussen per postcodegebied nam wederom verder licht toe, per postcodegebied waren het er 9,1 tegen 8,6 in 2022. Mogelijk beginnen de maatregelen om deze soort te beschermen door behoud van biotoop en plaatsen van nestkasten zijn vruchten af te werpen en wordt dit zichtbaar in de cijfers.

Het postcodegebied waar de meeste exemplaren werden gezien was Spoorwijk met 869 stuks. De oorzaak is dat er van vijf soorten groepen van meer dan 70 exemplaren werden gezien. De minste exemplaren werden waargenomen in Waldeck, slechts 84. De meeste verschillende soorten (61) zaten in Duttendel. Het minste aantal (15) werd in het Regentessekwartier aan-

kauw

getroffen. De kauw is zijn dominantie als meest getelde soort kwijtgeraakt; hij was dat in slechts 17% van de gebieden tegen bijna 30% in 2022. kleine mantelmeeuw en gierzwaluw waren - allebei in 14 gebieden - de meest getelde soort.

Van alle waargenomen vogels bestond 22% uit zangvogels, 16% uit kraaiachtigen en 15% uit watervogels. Het hoogste percentage zangvogels had Wassenaar waar 53% uit zangvogels bestond. De meest kraaiachtigen werden geturfd in Voorburg west door een grote groep kauwen met 38%, gevolgd door de Leidschenveen Lanen met 34%. Het stadsdeel Leidschenveen/Ypenburg had de meeste watervogels met als topper heel toepasselijk de wijk Ypenburg Singels/Waterwijk waar 50% uit watervogels bestond.

Naschrift redactie

Dit verslag had natuurlijk ook in het HVB Jaarverslag 2023 moeten staan. Dat is door een klassiek geval van miscommunicatie niet gebeurd. Excuses aan de trouwe MUS-tellers en hierbij alsnog de samenvatting van het MUS-rapport 2023.

Haagse vogels, 60 jaar geleden en nu ...

TOM LOORIJ

De gemeente Den Haag had vroeger een eigen maandblad onder de naam “*s-Gravenhage, Maandblad der Gemeente 's-Gravenhage*”. Het bestond van 1946 tot 1976. In jaargang nummer 8 van augustus 1962 was de inhoud vrijwel volledig gewijd aan een beschouwing van de rijkdom aan vogels in de gemeente. Daarin was opgenomen een lijst van vogels die ‘met een beetje geluk’ door iedereen zijn waar te namen in en rond Den Haag, samengesteld door de bij ons goed bekende Frans Kooijmans (1907-1997).

Hij onderscheidde in vier kolommen (winter, voorjaar, zomer en herfst) in welk jaargetijde je de vogelsoort het beste kon waarnemen. Dat het echt ging om ook vogels ‘rond de stad’ blijkt uit de vele wintergasten, waaronder diverse eendensoorten als de eider. Maar er staan ook enkele typische weidevogelsoorten op en soorten die je alleen in de duinen zult aantreffen. Maar de meest interessante kolom is de laatste extra kolom, waarin Kooijmans aangeeft of de soort broedvogel van de Haagse regio is of niet. Dit artikel beperkt zich tot een vergelijking van de in deze kolom vermelde soorten en de soorten die ruim 60 jaar later in de komende avifauna worden opgenomen.

Een ruwe vergelijking

Op de lijst Kooijmans staan 96 soorten, in de Stadsvogelatlas waar we nu aan werken zullen we 119 broedvogelsoorten behandelen. Oppervlakkig gezien zou je dus zeggen dat wij er de laatste 60 jaar heel wat nieuwe broedvogelsoorten bij hebben gekregen. Maar een nadere vergelijking leert anders. Op de lijst Kooijmans staan namelijk een flink aantal soorten als broedvogel genoemd die niet in de nieuwe Stadsvogelatlas worden opgenomen en omgekeerd. Er zijn zelfs huidige

Frans Kooijmans

broedvogelsoorten die niet eens op de lijst van Kooijmans voorkomen, zelfs niet als ‘niet-broedvogel!’ In totaal zijn er 84 soorten die op beide lijsten genoemd worden als broedvogel. Je zou dus kunnen zeggen dat dit de soorten zijn die tot de jaarlijkse vaste broedvogelavifauna behoren. Die kun je dus als broedvogel aantreffen zowel in de stad zelf, de parken en landgoederen, maar ook in de duinen zoals Solleveld, het Westduinpark en Meijendel.

De lijst Kooijmans

In totaal staan er 35 soorten niet als broedvogel op de lijst Kooijmans die wel straks in de avifauna als broedvogel worden besproken. Hiervan worden 16 soorten niet eens vermeld op de lijst en de 19 andere wel, maar niet als broedvogel. Maar deze 35 zijn niet allemaal nieuwe broedvogel-

soorten. Zo noemt Kooijmans de glanskop niet, waarvan het wel 100% zeker is dat die 60 jaar geleden ook broedvogel was. En het is ook niet zo dat hij alle 'zwartkopmezen' voor matkop uitschold, want de matkop staat evenmin op zijn lijst. Verder heeft hij zich vermoedelijk beperkt tot echt wilde vogels, want soepeend, soepgans, stadsduif en zelfs mandarijneend ontbreken. In dit verband is ook veelzeggend dat de knobbelzwaan wel op zijn lijst staat als het gehele jaar waar te nemen soort, maar niet als broedvogel. Waarschijnlijk ging hij er van uit dat alle broedende knobbelzwanen tamme vogels betreffen, iets dat door Waldeck in zijn twee jaar later verschenen 'Avifauna van 's-Gravenhage en omstreken', nogmaals wordt aangehaald. En dan heb je natuurlijk ook al die exoten die pas nadat Kooijmans zijn lijst had opgesteld, Den Haag veroverden zoals Canadese gans, brandgans, nijlgans en halsbandparkiet. Opvallend is dat Kooijmans de ooievaar helemaal niet noemt op zijn lijst. Kennelijk is in die tijd de ooievaar zo zeldzaam dat de kans te klein is om hem zelfs met een beetje geluk te spotten. Blijven er uiteindelijk zes soorten over die Kooijmans niet noemt, maar die je wel als nieuwe wilde broedvogels kunt beschouwen: krooneend, kwartel, Cetti's zanger, vuurgoudhaan, blauwborst en appelvink.

Van de 19 soorten die je wel kunt waarnemen, maar geen broedvogel zijn, zijn er behalve de knobbelzwaan, nog vier soorten die vrijwel zeker onterecht als niet-broedvogel gekwalificeerd zijn: waterral, houtsnip, ijsvogel en boomvalk. De waterral broedde, ook volgens Waldeck, destijds wel degelijk in de duinplassen en de overige drie in de parken en landgoederen van de stad zelf. Van de oeverwaluw waren

Frans Kooijmans (links) met Johan Koch (Nelis) en Bik Tekke in april 1933 in de Vredepeel voor goudplevieren.

vroeger wel kolonies bekend, maar waarschijnlijk in de tijd dat Kooijmans deze lijst samenstelde, toevallig niet.

Veel van de andere soorten die Kooijmans niet als broedvogel noemt, zijn tegenwoordig zeldzame broedvogels met minder dan 10 jaarlijkse broedgevallen, in totaal negen stuks. De meeste hiervan zijn typische duinvogels als roerdomp, geoorde fuut, havik, kuifmees, kleine barmsijs en sijs. Maar natuurlijk ook de slechtvalk die zich in de 21ste eeuw als broedvogel in het Haagse heeft gevestigd. Zwarte mees en kerkuil (op de zolder van De Tapuit in Meijendel) maken de lijst compleet. De andere vier zijn momenteel (vrij) algemene broedvogels geworden met meer dan 10 broedgevallen: aalscholver (twee grote kolonies in Meijendel en Solleveld), grauwe gans, krakeend en buizerd. Overigens is de grauwe gans in het Haagse geen echt wilde soort, maar beter te beschouwen als een exoot, ontsnapt uit waterwild collecties.

Als broedvogel verdwenen soorten

Kooijmans vermeldt 12 soorten die tegenwoordig geen broedvogel meer zijn. Van

Kooij met zijn foto-uitrusting op 24 juni 1949 op De Beer. Hij is op weg naar de lachsterns. Zoals een echte Hagenaar betaamt draagt hij een stropdas. (Foto: A. Rademakers)

deze soorten staan tegenwoordig maar liefst acht op de landelijke Rode Lijst van bedreigde soorten. Bij deze soorten geldt dus dat de Haagse regio het landelijke beeld van achteruitgaan heeft gevolgd. We lopen ze even langs. De patrijs was toen al een vrij zeldzame broedvogel van het duingebied zowel ten noorden als ten zuiden van de stad, maar ook van de polders rond de stad. Zo schrijft Waldeck dat hij toen nog broedde in de polders van Ypenburg, nu ten prooi gevallen aan woningbouw. Tegenwoordig is de patrijs geen broedvogel meer in en om Den Haag. Dat geldt ook voor de zomertortel. Bijna onvoorstelbaar dat hij toen in vrijwel elk park en landgoed in de stad nog broedvogel was en ook in Meijndel, waar hij het tot 2012 volhield als regelmatige broedvogel. Van de grauwe klauwier, de veldleeuwerik en het paapje broedden toen jaarlijks enkele paren in de duinen. De eerste twee waren al in de 20ste eeuw in de Haagse regio uitgestorven als broedvogel, het paapje volgde in deze eeuw. De zomertaling, kluut en kemphaan die Kooijmans als broedvogel aanmerkt, waren eigenlijk al in 1962 nagenoeg geen broedvogel meer. Kemphanen broedden destijds

onder andere in de weilanden waar nu de wijk Mariahoeve ligt...

Meeuwen en roeken

Van de stormmeeuw was er begin jaren 60 een kleine kolonie in het duin van 10 tot 16 paar. Toen de vos eind vorige eeuw zijn intrede deed in het duin, verdween de stormmeeuw samen met zilvermeeuw en kleine mantelmeeuw als broedvogel in het duin. Terwijl zilver- en kleine mantelmeeuw wel hun heil zochten op de daken, deed de stormmeeuw dat tot op heden nog niet. Maar dan de letterlijk en figuurlijk meest geruchtmakende soort: de roek! Begin 20ste eeuw waren er een paar grote kolonies - soms midden in de stad - waarvan er één langs de Scheveningse Weg van ongeveer 100 nesten. Vrijwel alle kolonies zijn toen verjaagd vanwege de overlast van herrie en uitwerpselen. In de tijd dat Kooijmans deze lijst opstelde was er nog één kolonie over in het Rijswijkse Overvoorde, maar die was toen ook al bezig ter ziele te gaan. En tenslotte misschien een ordinaire tikfout op de lijst of Kooijmans heeft zich schromelijk vergist: er prijkt ook een kruisje bij de waterrietzanger als broedvogel van destijds op de lijst. De waterrietzanger is echter zo'n beetje veruit de meest bedreigde en zeldzaamste zangvogel van Europa. Tot 1941 waren er nog enkele broedgevallen in Nederland bekend. Hij staat op de lijst te boek dat je de meeste kans hebt om hem waar te nemen, de zomer is. Dat klopt dan weer wel, want vrijwel alle waarnemingen - en dat zijn er maar bitter weinig - na 1941 vallen in de zomerperiode. Van de vier waarnemingen in de Haagse regio stammen er drie uit augustus en één uit september. Het betrof de jaren 1952, 1958, 1960 en 1988.

Waarnemingen van februari - april

WIM KOOIJ

In de vorige Wulp stond een interview met 'achtertuintinger' Jort Verhulst. Het in-kijkje dat door hem werd geboden in alles wat daarbij komt kijken kreeg veel waardering van de lezers. Er kwamen veel enthousiaste reacties binnen over hoe gedreven hij dit aanpakt. En niet onbelangrijk, er kwamen ook lezers met terugmeldingen, zoals van een door Jort gekleurde *putter*. Op 15 april was in zijn tuin in de Vogelwijk al het onvoorstelbaar hoge aantal van 390 (!) geringde *sijzen* bereikt. Dat is een soort die de meeste stedelingen maar zelden in hun tuin aantreffen. Het is zelfs verreweg de meest geringde soort. De *pimpelmees*, met 112 vangsten, vinden we ver daarachter op de tweede plaats.

putter

De verslagperiode, met een recordwarme februari en maart, leidde er toe dat veel ooit bepaalde zomervogels zich ook als wintervogels manifesteerden. Een groeiend aantal *zwartkoppen* beschouwt onze stadstuinen als voldoende comfortabel

zwartkop

om de donkere maanden te doorstaan. Bij deze soort vermoed ik trouwens dat er sprake kan zijn van de 'meldingsparadox': naarmate een soort minder zeldzaam is, worden ze ook minder vaak vastgelegd. Iets soortgelijks zou kunnen gelden voor de *zwarte roodstaart*. Alleen al op 1 februari werd hij gehoord en gezien bij het pompstation in Meijendel, in de Binckhorst, bij het ministerie van VWS vlak bij het Centraal Station en in het Regentessekwartier. Overwinterende *tijftjaffen* zijn ook al lang geen zeldzaamheid meer. Wel opvallend is dat tijdens de zachte februari maand in de laatste decade meerdere mannetjes in de verleiding kwamen om hun karakteristieke wijsje ten gehore te brengen. Ook de *witte kwikstaart* is gedurende de gehele maand februari al op meerdere plekken te zien. Onze nationale soort de *grutto* was de gehele maand februari al aanwezig in de Nieuwe Driemanspolder. Daarbij be-

trof het veelal de IJslandse variant die iets vroeger in het jaar doortrekt. Het aantal liep op tot bijna 100 aan het einde van de maand. In het rijtje van overwinterende zomervogels past ook de *roodborsttapuit*. Je hebt midwinter een grote trefkans in de Nieuwe Driemanspolder. Maar ook rond de Havenhoofden kon je zomaar oog in oog komen te staan met dit altijd drukke

vogeltje. In de loop van februari verplaatst de trefkans zich naar het duingebied.

Al op 7 februari vloog een onwaarschijnlijk vroege *grote stern* langs de Havenhoofden in zuidelijke richting. De eerste daaropvolgende waarneming was op dezelfde plek pas op 10 maart. Het bleef vervolgens nog wat stil tot op 23 maart 11 stuks noordwaarts trokken langs de Pier.

Hieronder het fenologieoverzicht van de soorten die zich iets beter voegen bij het predicaat zomervogel:

Datum	Soort	Plaats	Eventuele bijzonderheid
12 maart	zomertaling	Starrevaart	Paartje aanwezig
23 maart	gele kwikstaart	Nieuwe Driemanspolder	Ter plekke
7 februari	grote stern	Zuider Havenhoofd	over zee vliegend ZW
22 maart	fitis	Starrevaart	zingend
22 maart	rietzanger	Starrevaart	zingend
23 maart	tapuit	Nieuwe Driemanspolder	1 m. verblijvend
24 maart	visdief	Valkenboskwartier	overvliegend
31 maart	boerenzwaluw	Meijndel zeereep	2
1 april	huiszwaluw	Vulkaan	overvliegend ZW
2 april	sprinkhaanzanger	Zeereep Meijndel	snorrend
2 april	oeverzwaluw	Vulkaan	overvliegend N
3 april	nachttegaal	Meijndel Prinsenbergh en Zeereep	2x zingend
7 april	snor	Solleveld	snorrend
9 april	grasmus	Lentevreugd/ Helmduinen/ Ganzenhoek/ Westduinpark	Telkens 1 m. zingend
10 april	braamsluiper	Lentevreugd/ Sparregat/ Westduinpark	Telkens 1 m. zingend
10 april	kleine karekiet	Lentevreugd	zingend
13 april	paapje	Lentevreugd	verblijvend
14 april	dwergstern	Vulkaan	4 overvliegend NO
16 april	koekoek	Vallei Meijndel	roepend
16 april	gierzwaluw	Nieuwe Driemanspolder	8 overvliegend noord
16 april	zwarte stern	Nieuwe Driemanspolder	foeragerend
18 april	noordse stern	Zuiderstrand	3 overvliegend NO
18 april	reuzenster	Nieuwe Driemanspolder	overvliegend
19 april	tuinfluiter	Ruygenhoek	verblijvend
20 april	bonte vliegenvanger	Vallei Meijndel	zingend
22 april	fluit	Schev. bosjes	zingend
25 april	bosrietzanger	Leidschendammerhout	zingend
27 april	draaihals	Leidscheveen	verblijvend

Maar er is nog veel meer gezien. Te beginnen op 29 februari, schrikkeldag werd bij de op de Starrevaartplas aanwezige *flamingo* 'Rood ZT17' van de kleurring afgelezen. De vogel was in gezelschap van een *Chileense flamingo*. Op 1 maart werd een *kuifaalscholver* gezien vanaf telpost de Vulkaan. Curieus was de aanwezigheid van een mannetje *bronskopeend* in de Nieuwe Driemanspolder een dag later. De *ijsduiker* die tot ver in januari in de Scheveningse Havens verbleef, is er daarna niet meer aangetroffen. Wel vloog nog een exemplaar langs de Scheveningse Pier richting koelere oorden op 10 maart

Opvallend in gedurende de gehele verslagperiode ook u weer de vele waarnemingen van *rode vrouwen*, soms op verrassende plekken zoals boven het Malieveld op 22 februari. Op 14 maart zat een tweetal achter elkaar aan op de Waalsdorpervlakte richting Voorlinden. Ook enkele keren wist een *zwarte wouw* vogelaars te verblijden, zoals op 9 maart bij Vulkaan en 10 maart bij pompstation Meijndel. Een *kleine burgemeester* werd enkele malen aangetroffen langs het strand bij Meijndel.

Chileense flamingo

zeearend

Opmerkelijk was de aanwezigheid van een tweedejaars in het duin in Waterdel.

In totaal waren er vijf gedocumenteerde waarnemingen van de *zeearend*. De meest opmerkelijke is die op 25 februari, toen een *zeearend* in gezelschap van enkele *buizerds* werd gezien boven de Haagse Hout. Berend van Dooren schrijft 'we hoorden luid gemauw van buizerds, keken omhoog en zagen een rover vliegen. Het leek alsof er veel hoger nog vier rovers vlogen, maar bij nadere beschouwing bleken ze op dezelfde hoogte te vliegen. Het waren vier buizerds die de *zeearend* aanvielen en elk nog niet half zo groot waren als de *zeearend*. Fascinerend!' Op 1 en 6 april was de Vulkaan de place to be om een *visarend* in noordoostelijke richting voorbij te zien komen.

Heel bijzonder is waarneming op 25 maart van een mannetje *koningseider* door Gerjon Gelling en Vincent van der Spek, eveneens vanaf de Vulkaan. Hun toelichting 'in groepje van 4 eiders naar zuid vliëgend'. Twee adult man, een vrouw, maar de achterste vogel viel gelijk op door

een kleiner formaat en wat donkerder uiterlijk. Verder opvallend waren witte geïsoleerde vleugel- en dijvlekken, zwarte buik afstekend tegen lichtere borst, donkere kop met lichte vlekken en lichter achterhoofd met blauwgrijze zweem. Snavel niet goed te zien maar in ieder geval niet opvallend oranje.' Het betreft de eerste waarneming van deze vogel in Zuid-Holland in meer dan 20 jaar. Twee dagen eerder werd een overvlieger waargenomen bij Castricum, ook al de eerste sinds jaren. De soort is uiterst zeldzaam, eerder trok in 2020 op Texel en in 2022 in het Zwin bij Cadzand een verblijvend mannetje veel bekijks.

beflijster

Een andere soort met een imposant voorkomen, die zo nu en dan overvliegend wordt waargenomen, is de *raaf*. Op Eikenhorst in Wassenaar is mogelijk weer een paartje gaan broeden. Een van de bewoners trof aldaar voorts op 3 maart een paartje *carolina-eend*. Deze exoot duikt vaker op in Wassenaar, zoals kort daarna aan de andere kant van de Rijksstraatweg in Backershagen.

Een *europese kanarie* werd tussen 24 februari en 12 april regelmatig gezien in de Strijp/ Rijswijk. De vogel leek zich op zijn gemak te voelen te midden van een groep *putters*. Even verderop, op 29 februari in het Wateringse Veld, werd vermoedelijk hetzelfde exemplaar foeragerend gezien. Bij de Vulkaan vloog er verder nog een tje over op 21 maart. De *Siberische tijftjaf* was op 30 maart en 18 april aanwezig in Meijndel.

De eerste doortrekkende *beflijsters* werden gezien op 31 maart. En gelijk waren er heel wat waarnemingen op die dag, onder andere ook bij het Verversingskanaal. Sindsdien vrijwel elke dag meldingen, vooral in de duinen.

Ongetwijfeld ook blije gezichten bij degenen die een *hop* aantreffen op de Haagsche Golf in Wassenaar. Vanaf 23 maart verblijft een *bonte kraai* rond de Scheveningse weg. De aanvankelijk nog wat onwennige vogel sloot zich gaandeweg steeds meer aan bij groepen *zwarte kraaien*. Uiteindelijk heeft hij zich bij een groep van ca. 50 van deze soortverwant aangesloten. Ze hebben hun slaappleats ter hoogte van tennispark de Bataaf. Grappig om te zien is hoe één exemplaar van deze soort, waar je bijna over struikelt in vele (hooeden wat verderop in Europa, onmiddellijk zoveel bekijks trekt van vogelaars.

Tenslotte was 29 april een uitstekende dag voor de Vulkaantellers. Alleen al omdat nog voor 7 uur binnen 6 minuten twee *dwergganzen* en een *duinpieper* langs vlogen.

Hofleverancier van het waarnemingenoverzicht was ook nu weer de site van de VWG Den Haag zie verder Vogelwerkgroep Den Haag (waarneming.nl)

Verenigingswinkel

Voor informatie, publiciteit en verkoop

De winkel is geopend op de
1e zondagmiddag van het kwartaal.
Zie voor de tijden onze website.

Diverse vogelkijkgidsjes v.a.	€ 9,95
DVD met 5 Haagse natuurdocumentaires <i>Ooievaars Natuurlijk</i>	€10,00
Serviesgoed met vogelafbeeldingen v.a.	€ 4,50
Raamstickers (3st. A4) wit en zwart ...	€ 3,00
Vogelherkenning- en zoekplaten	€ 0,50
Vogelkaarten v.a.	€ 1,00
Vogelpennen, vogeltassen	€ 3,50
Vogelparaplu	€ 7,50
Diverse wintervoerartikelen v.a.	€ 2,50
<i>Finstick</i> , (verrekijkerstatiefje)	€25,00
Vele modellen duurzame nestkasten, faunatrappen, voedersystemen, finsticks.	
Duurzame nestkasten in 14 modellen. Informatie: www.haagsevogels.nl Bestellen: info@haagsevogels.nl	
Plaatjes voor mezennestkasten	€ 2,00

Vogelopvang De Wulp

Heliotrooplaan 15
2555 MA Den Haag
Telefoon: 070 - 323 15 68

IBAN: NL83 INGB 0005 0926 75
t.n.v. Vogelasiel De Wulp

E-mail: info@vogelopvangdewulp.nl
Website: www.vogelopvangdewulp.nl
[facebook.com/vogelopvangdewulp/](https://www.facebook.com/vogelopvangdewulp/)
[instagram.com/dewulp](https://www.instagram.com/dewulp)

Contact

Bestuur

vacant	voorzitter
Jeroen Melcherts	waarnemend voorzitter en secretaris (DB)
Rob de Jong	penningmeester (DB)
Foeke Zeilstra	wnd. lid DB
Rogier Mos	lid
Frits Ijzendoorn	lid
John Woudstra	lid

Correspondentieadres bestuur

Heliotrooplaan 15, 2555 MA Den Haag
E-mail: info@haagsevogels.nl

Algemeen bankrekeningnummer

IBAN: NL12 INGB 0003 5861 85

Functionaris privacybescherming

Jeroen Melcherts

Contributie

De contributie bedraagt minimaal € 17,50 per jaar voor volwassenen; gezinsleden € 7,00 jeugdleden tot 18 jaar gratis; lidmaatschap voor het leven: minimaal € 300,00. Betaling op IBAN NL49 INGB 0000 275200 t.n.v. Haagse Vogelbescherming.

Ledenadministratie

Voor aanmelden van nieuwe leden, adreswijzigingen en contributiebetaling kunt u terecht bij de ledenadministratie:

Rob de Jong
tel. 070 - 352 2940
e-mail: hvbledenadm@gmail.com

Commissie Excursies en Lezingen (CEL)

contactpersoon: Muriel Kommer
Voor informatie: tel. 06 - 26 30 06 20
E-mail: hvbexcursies@live.nl

Commissie Veldwerk

Contactpersoon:
Boudewijn Schreiner, tel. 06 19 77 88 93

Algemene informatie

E-mail: info@haagsevogels.nl
Website: www.haagsevogels.nl
<https://www.facebook.com/HaagseVogels/>
Vogelopvang De Wulp, tel. 070 - 323 15 68

Alarmnummers Milieuzaken

Voor spoedeisende zaken als kappen en
snoeiwerkzaamheden in de broedtijd
- Wet natuurbescherming: 0888 333 555 (24/7)
- Den Haag noord:
Adri Remeus, tel: 06 - 53 42 56 02
- Den Haag zuidwest:
Ruud van der Waard, tel: 06 - 47 46 01 59
- Leidschendam-Voorburg:
Martin van de Reep, tel: 06 - 54 75 89 50

R!NG FOTOFOCUS.nl

DE VERREKIJKERSPECIALIST VAN DEN HAAG

SWAROVSKI
OPTIK

Swarovski ATX | STX | BTX

"De beste modulaire telescoop ooit!"

Alles op voorraad en demonstratie-klaar!

opticon

Thomsonlaan 96 | 2565 JE | Den Haag | 070-3638398 | denhaag@ringfotofocus.nl